

Relacje USA / UE / NATO

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

Temat czterech zajęć:

W jakim stopniu Polska powinna angażować się na arenie międzynarodowej? Czy Polska powinna dążyć do zbliżenia i zacieśnienia współpracy transatlantyckiej z USA, współpracy w ramach NATO lub UE?

KRÓTKI OPIS SCENARIUSZY:

Zestaw składa się z czterech zajęć lekcyjnych. Zajęcia mają na celu:

1. Lekcja ma wprowadzić uczniów i uczennice do tematyki suwerenności i współpracy międzynarodowej: uczennice i uczniowie poznają i definiują pojęcie suwerenności; tłumaczą, czym jest suwerenność we współczesnym świecie i potrafią określić pozytywne i negatywne konsekwencje ograniczania części suwerenności na rzecz współpracy międzynarodowej. Uczniowie i uczennice poznają formy współpracy międzynarodowej i podejmują dyskusję na temat różnych postaw wobec priorytetów polityki zagranicznej Polski.
2. Lekcja jest poświęcona dyskusji między uczniami i uczennicami na temat tego, czy Polska powinna zwiększać wydatki na obronę. Podczas lekcji uczennice i uczniowie zapoznają się z zobowiązaniami ponoszenia wydatków na obronność wynikającymi z członkostwa w NATO i określają swoje stanowisko na temat dalszego zwiększania wydatków z budżetu na rozwój polskiej armii. Uczniowie i uczennice uczą się uzasadniania własnego stanowiska, jak również poglądów odmiennych od własnych.
3. Lekcja jest poświęcona dyskusji między uczennicami i uczniami na temat wejścia Polski do strefy euro. Uczniowie i uczennice zapoznają się z argumentacją za i przeciw takiemu rozwiązaniu, określają własne stanowisko na ten temat, uczą się je wyrażać i uzasadniać, jak również poznawać stanowisko odmienne do własnego.
4. Lekcja dotyczy zaangażowania uczennic i uczniów w projekt młodzieżowy mający na celu zbadanie postaw mieszkańców – lokalnej opinii publicznej – wobec kierunków polskiej polityki zagranicznej. Uczeń/uczennica uczy się współpracy z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich oraz korzysta z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego.

Scenariusze zajęć podzielone są na moduły. Nauczyciele mogą dowolnie wykorzystywać proponowane moduły i je modyfikować, dostosowując do poziomu wiedzy i umiejętności uczniów i uczennic. Czas trwania ćwiczeń przewidziany w scenariuszu zakłada dynamiczną pracę podczas lekcji. Być może uczennice i uczniowie będą potrzebować jednak znacznie więcej czasu na wykonanie poszczególnych ćwiczeń. W tej sytuacji nauczyciel/nauczycielka może rozłożyć ćwiczenia na większą liczbę jednostek lekcyjnych lub zrezygnować z niektórych modułów.

Podstawa programowa:

NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA – II ETAP EDUKACYJNY

→ Wiedza o społeczeństwie

- Cele kształcenia – wymagania ogólne: I. 3), 6); II. 1), 2); IV. 1), 3)
- Treści nauczania – wymagania szczegółowe: XII. 3), 4), 5)

→ Język polski

- Cele kształcenia – wymagania ogólne: III. 2, 4., 6); IV 1., 2)

STARA PODSTAWA PROGRAMOWA – III ETAP EDUKACYJNY

→ Wiedza o społeczeństwie

- Cele kształcenia – wymagania ogólne: I, II, III, IV
- Treści nauczania – wymagania szczegółowe: 19. 1), 2); 21. 3)

→ Język polski

- Cele kształcenia – wymagania ogólne: I, III

STARA PODSTAWA PROGRAMOWA – IV ETAP EDUKACYJNY

→ Wiedza o społeczeństwie

- Cele kształcenia – wymagania ogólne: I, II, III
- Treści nauczania – wymagania szczegółowe: 23. 2), 39. 1), 3), 42. 6), 45. 3)

→ Język polski

- Cele kształcenia – wymagania ogólne: I, III

Lekcja 1

Temat: Suwerenność i współpraca międzynarodowa. W jakim stopniu Polska powinna angażować się na arenie międzynarodowej?

PROPONOWANE CELE W JĘZYKU NAUCZYCIELA/NAUCZYCIELKI:

→ **Uczniowie i uczennice:**

- definiują pojęcie suwerenności, tłumaczą, czym jest suwerenność we współczesnym świecie i potrafią określić pozytywne i negatywne konsekwencje ograniczania części suwerenności na rzecz współpracy międzynarodowej;
- poznają formy współpracy międzynarodowej i podejmują dyskusję na temat różnych postaw wobec priorytetów polityki zagranicznej Polski.

PROPONOWANE CELE W JĘZYKU UCZNIĄ/UCZENNICY:

- dowiem się, czym jest suwerenność we współczesnym świecie i zastanowię się, czy współpraca międzynarodowa może ograniczać suwerenność państwa;
- poznam formy współpracy międzynarodowej i wezmę udział w dyskusji na temat różnych poglądów na temat priorytetów polityki zagranicznej Polski.

SZCZEGÓŁOWY PRZEBIEG ZAJĘĆ:

- 1.** (2 min) Wprowadź uczniów i uczennice w temat lekcji i przedstaw jej cele (np. prezentując je na tablicy multimedialnej). Poproś uczennice i uczniów, aby w parach przez krótką chwilę porozmawiali o tym, jak zrozumieli cele zajęć.

MODUŁ 1 CZYM JEST SUWERENNOŚĆ?

(10 min)

- 1.** Poproś uczniów i uczennice o podanie na forum klasy swoich skojarzeń ze słowem suwerenność – zapisuj je na tablicy w formie burzy mózgów. Następnie spróbujcie na bazie skojarzeń sformułować wspólną definicję suwerenności.

suwerenność – niezależny od innego państwa, innej władzy, instytucji itp.; nienarzucony przez nikogo; mający władzę zwierzchnią

Źródło: Słownik Języka Polskiego PWN, www.sjp.pwn.pl

suwerenność – supremacja państwa, ludu lub innego piastuna tej władzy (np. monarchy) nad wszelkimi normami prawa wewnętrznego oraz pełna swoboda prowadzenia przez państwo polityki zagranicznej; faktyczna, a także prawna możliwość podejmowania przez podmiot sprawujący suwerenność decyzji politycznej, od której nie ma prawnej możliwości odwołania się do wyższej instancji

Źródło: Encyklopedia PWN, www.encyklopedia.pwn.pl

2. Rozdaj uczniom i uczennicom materiał pomocniczy nr 1.

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 1

Była sobie pewna gmina, w której panowała absolutna niemoc, bo o wszystkim decydowano „na górze”, czyli w powiecie, województwie, w stolicy – całkowicie poza tą gminą. Zniecierpliwieni tym mieszkańcy postanowili dokonać rewolucji i ogłosili wszem i wobec suwerenność swojej gminy, deklarując następujące zasady:

1)

.....

.....

.....

2)

.....

.....

.....

3)

.....

.....

.....

4)

.....

.....

.....

Podziel uczennice i uczniów na grupy 4-osobowe i poproś, aby ustalili 5 naczelnych zasad umożliwiających od tej pory mieszkańcom samostanowienie o gminie i jej przyszłości (rodzaj konstytucji tej gminy). Zapisz na tablicy tematy, które uczniowie powinni wziąć pod uwagę: finanse/budżet gminy, bezpieczeństwo gminy, współpracę gminy z innymi miejscowościami (bądź jej brak), władze gminy i tryb ich wyboru.

Przykładowy zbiór zasad (możesz odczytać go uczniom i uczennicom, aby ułatwić im zadanie):

1. Nikt spoza gminy nie będzie dyktował nam, co mamy robić.
2. Budżet gminy składa się z indywidualnych składek mieszkańców. O jego przeznaczeniu raz do roku decydują mieszkańcy w powszechnym głosowaniu.
3. O bieżących sprawach gminy decyduje Prezydent Gminy przy aprobacie Rady Gminy. Są oni wybierani podczas powszechnego głosowania wśród mieszkańców całej gminy.
4. Członkowie Rady Gminy wybierani są po jednym członku z każdej dzielnicy gminy w głosowaniu większościowym (wygrywa kandydat, który uzyska większość głosów), a Prezydent Gminy wybierany jest przez wszystkich mieszkańców w głosowaniu większościowym.
5. Na granicach gminy budujemy mur chroniony przez mieszkańców pełniących warty. Nikt spoza mieszkańców gminy nie może wjeżdżać na jej terytorium bez zezwolenia na wjazd wydanego przez Prezydenta Gminy.
6. Tylko mieszkańcy gminy będą pilnować porządku i bezpieczeństwa w gminie, wcielając się w rolę strażników pełniących dyżury dzielone równo na wszystkich mieszkańców.
7. Bez zgody wszystkich mieszkańców, wyrażonej podczas powszechnego referendum, gmina nie może podejmować żadnej współpracy z innymi gminami.
8. Spory między mieszkańcami rozstrzygać będzie sąd złożony z 15 najstarszych mieszkańców gminy.

3. Następnie poproś grupy o zaprezentowanie ich gminnych konstytucji na forum. Zapytaj uczennice i uczniów, co różni stworzone przez nich zasady suwerenności wirtualnej gminy od prawa obowiązującego w Polsce na mocy Konstytucji RP z 1997 r. (np. w odniesieniu do trójpodziału władzy czy suwerena – uczennice i uczniowie nie muszą przytaczać konkretnych artykułów, chodzi o ogólne porównanie). Przewodniczącemu z uczniami i uczennicami, czy jest możliwa we współczesnym świecie taka jednostronna deklaracja niepodległości ze strony np. jakiejś grupy mieszkańców, gminy, regionu, grupy etnicznej. Zauważ, że w dzisiejszym świecie potwierdzeniem suwerenności jest uznanie przez społeczność międzynarodową. Możesz podpowiedzieć im przykład Kosowa, którego niepodległość została uznana przez ponad połowę państw członkowskich ONZ, lub przykład Katalonii, gdzie referendum przeprowadzone jesienią 2017 r. zostało przez społeczność międzynarodową uznane za nielegalne.

MODUŁ 2**SUWERENNOŚĆ W DZISIEJSZYM ŚWIECIE**

(15 min)

- 1.** Przekaż uczniom i uczennicom materiał pomocniczy nr 2 – fragment Konstytucji RP z 1997 r. oraz Traktatu Północnoatlantyckiego powołującego do życia NATO. Poproś, aby uczniowie i uczennice przeczytali materiał, a następnie w parach spróbowali odpowiedzieć na pytania znajdujące się na końcu materiału.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej
(Dz.U. 1997, nr 78 poz. 483, zm. Dz.U. 2009 nr 114 poz. 946)

Art. 4.

- 5) Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu.
- 6) Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio.

Art. 8.

- 1) Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej.
- 2) Przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej.

Art. 9.

Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego.

Art. 90

- 1) Rzeczpospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach.
- 2) Ustawa, wyrażająca zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, o której mowa w ust. 1, jest uchwalana przez Sejm większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz przez Senat większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.
- 3) Wyrażenie zgody na ratyfikację takiej umowy może być uchwalone w referendum ogólnokrajowym zgodnie z przepisem art. 125.
- 4) Uchwałę w sprawie wyboru trybu wyrażenia zgody na ratyfikację podejmuje Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Art. 91.

- 1) Ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy.
- 2) Umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową.
- 3) Jeżeli wynika to z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy konstytuującej organizację międzynarodową, prawo przez nią stanowione jest stosowane bezpośrednio, mając pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami.

Traktat Północnoatlantycki (Dz.U.2000.87.970)

Artykuł 5

Strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub więcej z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uznana za napaść przeciwko nim wszystkim i dlatego zgadzają się, że jeżeli taka zbrojna napaść nastąpi, to każda z nich, w ramach wykonywania prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, uznanego na mocy artykułu 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy Stronie lub Stronom napadniętym, podejmując niezwłocznie, samodzielnie, jak i w porozumieniu z innymi Stronami, działania, jakie uzna za konieczne, łącznie z użyciem siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego.

PYTANIA:

- a) Czy Konstytucja RP przewiduje możliwość przekazania na rzecz międzynarodowej organizacji niektórych kompetencji władzy państwowej? W jakiej sytuacji, pod jakimi warunkami?
- b) Czy uczniowie i uczennice mogą podać przykłady polityk, działań, zadań organów władzy państwowej, które zostały przekazane przez Polskę na rzecz organizacji międzynarodowej, np. Unii Europejskiej lub przepisów UE, które zostały wprowadzone w życie w Polsce?
- c) Czy w sytuacji, kiedy doszłoby do napaści zbrojnej na któregokolwiek z sojuszników NATO, to Polska automatycznie przystępuje do wojny z atakującym naszego sojusznika?

Przykłady polityk, w których Polska przekazała kompetencje na poziom unijny:

- polityka celna i polityka handlowa - zniesione cła pomiędzy państwami członkowskimi UE, z krajami trzecimi polityka celna i handlowa ustalana na poziomie UE (kompetencje wyłączne UE)
- ustanawianie przepisów dotyczących konkurencji na jednolitym rynku wewnętrznym UE (kompetencje wyłączne UE)
- kontrola granic w strefie Schengen – zniesiona kontrola paszportowa wobec obywateli państw członkowskich UE na terytorium UE, ujednoczone na poziomie UE zasady kontroli wobec obywateli państw trzecich (częściowo przekazane na poziom unijny kompetencje)

Przykłady przepisów i zaleceń UE wprowadzonych w Polsce:

- swobodny przepływ towarów, usług, osób w ramach UE – możliwość podejmowania pracy na terenie UE czy prowadzenia działalności gospodarczej
- zniesiony roaming w ramach UE
- szczegółowe zasady oznaczania składu produktów na opakowaniach
- urlopy ojcowskie
- surowe przepisy dotyczące ochrony danych osobowych
- obowiązek recyklingu (ponownego wykorzystania i przetwarzania odpadów)
- nakaz wprowadzenia ograniczeń emisji gazów cieplarnianych do 2020 r. o 20%
- jednolite zasady naliczania opłat lotniskowych, co umożliwiło rozwój tanich linii lotniczych
- wolna konkurencja na rynku pocztowym
- ostrzeżenia na opakowaniach zabawek dla dzieci
- zakaz palenia w budynkach publicznych i placówkach gastronomicznych
- uznawalność dyplomów szkół wyższych na terenie całej UE

2. Poproś uczniów i uczennice, aby podzielili się swoimi wnioskami z rozmowy w parach na forum klasy. Następnie podziel ich na 4 grupy i poproś, aby każda grupa przedyskutowała przypisane jej stwierdzenie i dopisała do niego po 2 argumenty za i 2 argumenty przeciw:

GRUPA 1.

Przekazanie niektórych kompetencji organów władz państwowych na rzecz organizacji międzynarodowej, np. Unii Europejskiej, przynosi wiele korzyści, np. ze względu na możliwość korzystania ze swobód jednolitego rynku UE.

GRUPA 2.

Zobowiązania sojusznicze w ramach NATO wynikające z art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego dają Polsce większe poczucie bezpieczeństwa.

GRUPA 3.

Polska dobrowolnie przekazując część swoich kompetencji i w nieprzymuszony sposób podejmując samodzielnie decyzję o przyjęciu nowych zobowiązań (np. wprowadzanie w życie prawa ustalanego na poziomie UE czy zobowiązania sojusznicze w ramach NATO), rezygnuje ze swojej suwerenności.

GRUPA 4.

Polska, stając się członkiem UE i NATO, uzyskuje prawo i możliwość wpływania na politykę prowadzoną przez te organizacje, a tym samym szersze możliwości wpływu na stosunki międzynarodowe.

GRUPA 5.

We współczesnym świecie nie można być w pełni suwerennym, gdy nie jest się samowystarczalnym.

3. Grupy przedstawiają swoje wnioski na forum klasy. Nauczyciel/nauczycielka uważnie sprawdza, czy podawane przez uczniów i uczennice argumenty są zgodne z prawdą. Następnie poproś grupy o podsumowanie w formie wspólnej odpowiedzi na pytanie: Czym jest i jak wygląda suwerenność we współczesnym świecie? Odpowiedzi grup komentuj i zapisuj na tablicy.

MODUŁ 3**W KIERUNKU WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ CZY IZOLACJONIZMU?**

(15 min)

1. Przekaż uczennicom i uczniom materiał pomocniczy nr 5. Poproś ich, aby podczas czytania materiału zastanowili się, jakie państwa we współczesnym świecie reprezentują postawę izolującą się lub neutralną, a jakie organizacje/związki między podmiotami stosunków międzynarodowych (państwami) można nazwać: sojuszem, federacją, konfederacją, organizacją międzynarodową. Po lekturze przez uczniów i uczennice materiałów poproś ich o głośne odczytanie przypisanych definicjom podmiotów i sprawdź, czy uczniowie prawidłowo wykonali to zadanie.

izolacjonizm – doktryna polityczna zakładająca, że najlepszym sposobem zapewnienia bezpieczeństwa narodowego jest unikanie angażowania się w sprawy międzynarodowe; działalność państwa sprowadza się do obrony własnych interesów i bezpieczeństwa, zakłada niewiązanie się w jakiegokolwiek sojusze z innymi podmiotami stosunków międzynarodowych i zmierza do osiągnięcia maksymalnej samowystarczalności gospodarczej

neutralność – sytuacja prawna i polityczna państwa, które dobrowolnie zobowiązuje się nie brać udziału w wojnie między innymi państwami i nie zaciągać zobowiązań militarnych, np. nie przystępować do bloków polityczno-militarnych (nie dotyczy to przynależności do międzynarodowych organizacji pokojowych, jak np. ONZ) ani też udostępniać swojego terytorium do zakładania baz wojskowych

współpraca międzynarodowa – podejmowanie współpracy/porozumienia przez państwa celem osiągnięcia wspólnych korzyści, realizacji wspólnych interesów

Formy współpracy międzynarodowej:

sojusz – umowa między państwami, które zobowiązują się do współpracy i udzielania sobie wzajemnej pomocy

federacja – państwo o złożonej strukturze z rządem federalnym, w skład którego wchodzi kraje związkowe zachowujące swoją suwerenność i częściową autonomię

konfederacja – związek państw powołany w celu realizacji określonych zamierzeń

organizacje międzynarodowe – instytucje będące uczestnikiem stosunków międzynarodowych, powstałe jako forma współpracy międzynarodowej państw z przekształcenia konferencji międzyrządowych w trwałe związki oparte na umowie wielostronnej, których głównym zadaniem jest kształtowanie współpracy państwowej w różnych dziedzinach

Źródło: Encyklopedia PWN, www.encyklopedia.pwn.pl

MATERIAŁ POMOCNICZY DLA NAUCZYCIELA:

izolacjonizm	USA w XIX w., Japonia w XVIII i XIX w.
neutralność	Szwajcaria
sojusz	NATO
federacja	USA, Niemcy
konfederacja	Unia Europejska przez niektórych jest rozumiana jako konfederacja
organizacja międzynarodowa	ONZ, OBWE

2. W czasie, kiedy uczniowie i uczennice zapoznawać się będą z materiałem pomocniczym nr 5, przygotuj 5 arkuszy flipchartów i wypisz na nich następujące stwierdzenia:

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 6

Najważniejszym priorytetem polskiej polityki zagranicznej powinno być zintensyfikowanie współpracy w ramach NATO w dążeniu do tego, aby na terytorium Polski powstała strategiczna infrastruktura obronna Sojuszu (stałe bazy wojskowe).

ZA**PRZECIW**

Najważniejszym priorytetem polskiej polityki zagranicznej powinna być bliższa współpraca ze Stanami Zjednoczonymi w dziedzinie gospodarki i bezpieczeństwa.

ZA**PRZECIW**

Najważniejszym priorytetem polskiej polityki zagranicznej powinno być zacieśnianie współpracy z Unią Europejską zmierzające w kierunku budowania zjednoczonej Europy, która skutecznie będzie bronić interesów politycznych i gospodarczych wszystkich państw członkowskich na arenie międzynarodowej.

ZA**PRZECIW**

Najważniejszym priorytetem polskiej polityki zagranicznej powinno być pogłębianie współpracy regionalnej i budowanie kluczowych koalicji w dążeniu do realizacji określonych celów z zainteresowanymi partnerami – bliskimi sąsiadami Polski.

ZA**PRZECIW**

Najważniejszym priorytetem polskiej polityki powinno być odbudowywanie własnych sił obronnych, wzmacnianie polskich innowacji i polskiej gospodarki oraz dążenie do samodzielnej dywersyfikacji źródeł dostaw energii.

ZA**PRZECIW**

3. Podziel uczennice i uczniów na grupy 5- lub 6-osobowe (inne niż w poprzednim ćwiczeniu). Każdej z grup daj markera w innym kolorze. Przekaż grupom jeden z flipchartów. Poproś uczniów i uczennice o dyskusję w zespole nad stwierdzeniem zapisanym na flipcharcie i grupową decyzję, czy opowiadają się za czy przeciw temu stwierdzeniu. Uczennice i uczniowie, po podjęciu decyzji, powinni zapisać zdanie określające ich stanowisko w odpowiedniej części flipchartu (po lewej ZA, po prawej PRZECIW) wraz z uzasadnieniem, np. „Polska nie powinna zacieśniać współpracy z NATO, a wzmocniać własną armię” lub „Polska powinna zachęcać poszczególne państwa sojusznicze NATO do opowiedzenia się za budową baz wojskowych na terytorium naszego kraju”. Każda z grup ma 2 minuty na podjęcie decyzji i zapisanie swojego stanowiska.
4. Następnie grupy wymieniają się flipchartami i dyskutują na temat nowego stwierdzenia określonego na kolejnym flipcharcie, zapisując jako następne swoje stanowisko w nowej kwestii. Trwa to do momentu, aż każda grupa określi swoje stanowisko wobec każdego ze stwierdzeń wypisanych na wszystkich flipchartach.
5. Gdy wszystkie grupy ustalą stanowiska wobec stwierdzeń ze wszystkich flipchartów, nauczyciel/nauczycielka omawia na forum zapisane na flipchartach stwierdzenia. Cała klasa wspólnie dyskutuje na temat zbieżności/rozbieżności poszczególnych stanowisk – z czego wynikają? Czy podejmowanie decyzji w sprawie polityki zagranicznej Polski jest proste, czy trudne?

MODUŁ 4

PODSUMOWANIE

(4 min)

1. Podziękuj uczniom i uczennicom za zaangażowanie podczas lekcji. Poproś, aby przez krótką chwilę w parach wymienili się swoimi spostrzeżeniami po dzisiejszej lekcji i podali sobie nawzajem jedną najważniejszą informację, którą pozyskali podczas lekcji i:
 - a. była dla nich odkrywcza, którą zrozumieli/uświadomili sobie dopiero na dzisiejszej lekcji (lub)
 - b. która spowodowała, że podważyli swoje dotychczasowe myślenie o polityce zagranicznej i stosunkach międzynarodowych (lub)
 - c. która skłoniła ich do dalszych przemyśleń w aspekcie polityki zagranicznej i stosunków międzynarodowych.

Lekcja 2

Temat: **Czy Polska powinna dążyć do zbliżenia z NATO?
Czy Polska powinna zwiększać wydatki na obronność?**

PROPONOWANE CELE W JĘZYKU NAUCZYCIELA/NAUCZYCIELKI:

→ **Uczennice i uczniowie:**

- zapoznają się ze zobowiązaniami wynikającymi z udziału w sojuszu NATO wobec wydatków na obronność, porównują polskie wydatki na obronność z innymi krajami;
- określają swoje stanowisko na temat dalszego zwiększania wydatków z budżetu na rozwój polskiej armii, uzasadniają je, jak również uczą się uzasadniać poglądy odmienne od własnych.

PROPONOWANE CELE W JĘZYKU UCZNIĄ/UCZENNICY:

- dowiem się, ile Polska przeznaczają pieniądze na obronność w porównaniu do innych państw członkowskich NATO;
- zastanowię się, czy Polska powinna zwiększać wydatki na rozwój polskiej armii i uzasadnię swoje stanowisko;
- spróbuję uzasadnić pogląd odmienny do mojego własnego dotyczący zwiększania wydatków na obronność.

SZCZEGÓŁOWY PRZEBIEG ZAJĘĆ:

- 1.** Wprowadź uczennice i uczniów w temat lekcji i przedstaw jej cele (np. prezentując je na tablicy multimedialnej). Poproś uczniów i uczennice, aby w parach przez krótką chwilę porozmawiali o tym, jak zrozumieli cele zajęć.
- (2 min)

MODUŁ 1 WYDATKI NA OBRONNOŚĆ W RAMACH NATO

(8 min)

- 1.** Poproś uczennice i uczniów, aby zapoznali się z materiałem pomocniczym nr 7 i aby podkreślali najważniejsze ustalenia ze szczytu NATO w Newport dotyczące zasady przeznaczania 2% PKB na wydatki obronne.

Zasada przeznaczania 2% PKB na wydatki obronne została przyjęta przez państwa sojusznice NATO podczas dyskusji o przyszłości Sojuszu, podczas Szczytu Państw NATO w Rydze w 2006 r. Podczas szczytu w Newport, w Walii w 2014 r. państwa członkowskie NATO włączyły tę zasadę do oficjalnej deklaracji kończącej szczyt w 2014 r.

Deklaracja szczytu walijskiego złożona przez Szefów Państw i Rządów uczestniczących w posiedzeniu Rady Północnoatlantyckiej w Walii 5 września 2014 r.

(...) 14. Zgadzaamy się na odwrócenie trendu obniżania wydatków budżetowych na obronność, ich najbardziej efektywne wykorzystanie oraz bardziej zbalansowany podział naszych kosztów i odpowiedzialności. Nasze bezpieczeństwo i obronność zależą zarówno od tego, jak wiele wydamy, jak i od tego, w jaki sposób. Zwiększone inwestycje powinny być ukierunkowane na nabycie naszych priorytetowych zdolności, a sojusznicy powinni również wykazywać wolę polityczną do zapewnienia potrzebnych zdolności i do rozmieszczania sił, kiedy są potrzebne. Fundamentem dla zapewnienia potrzebnych zdolności jest silny przemysł obronny w całym Sojuszu, w tym silniejszy przemysł obronny w Europie i szersza współpraca w tym sektorze w Europie oraz po obu stronach Atlantyku. Wysiłki NATO i UE mające na celu wzmocnienie zdolności obronnych uzupełniają się wzajemnie. Uwzględniając bieżące zobowiązania, kierujemy się następującymi przemyśleniami:

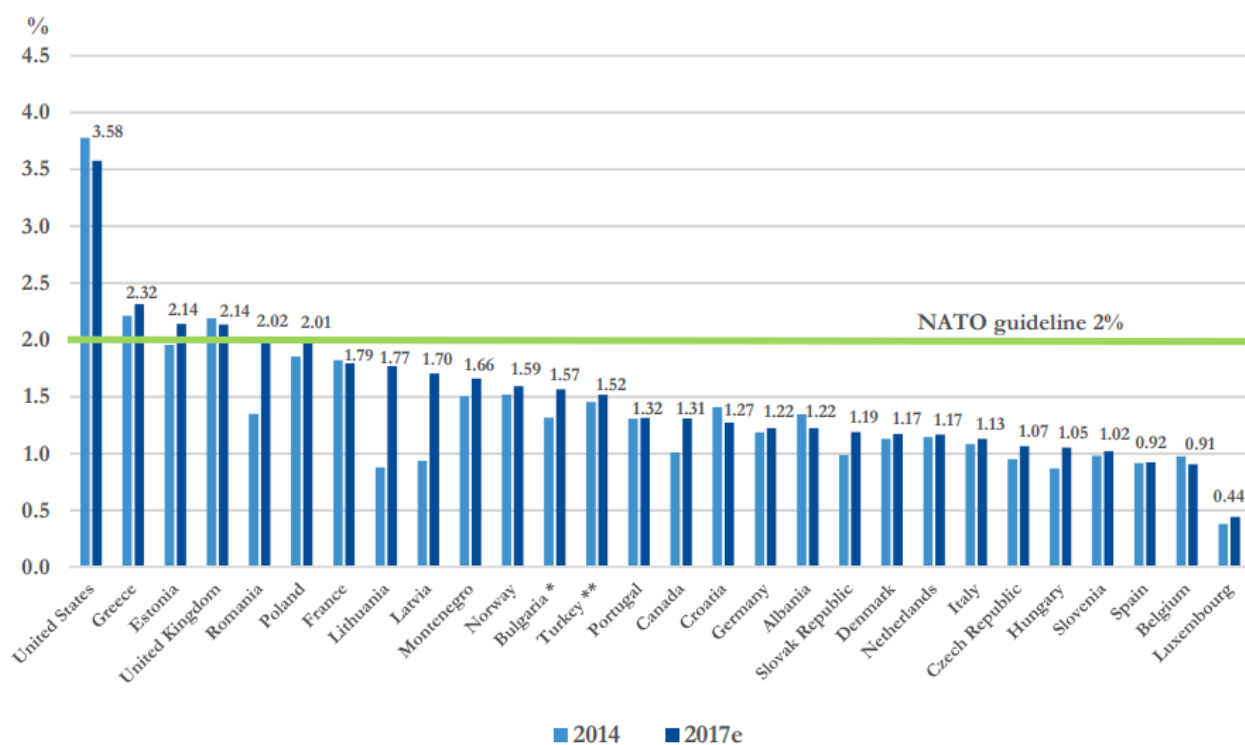
- Sojusznicy, którzy realizują obecnie wytyczne NATO, aby przeznaczać minimum 2% Produktu Krajowego Brutto (PKB) na obronność, będą dążyć do utrzymania tego poziomu. I podobnie, sojusznicy przeznaczający ponad 20% swojego budżetu obronnego na zasadnicze uzbrojenie, w tym na powiązane z nim badania i rozwój, również będą dążyć do utrzymania tego poziomu;
- Sojusznicy, którzy przeznaczają obecnie mniejszy odsetek PKB na ten cel: wstrzymają wszelkie cięcia w wydatkach na obronność; będą dążyć do zwiększenia rzeczywistych nakładów na obronność wraz ze wzrostem PKB; będą dążyć do osiągnięcia przewidzianego w wytycznych progu 2% w ciągu dekady, z myślą o osiągnięciu celów NATO w zakresie zdolności oraz uzupełnienia luk w zdolnościach NATO;
- Sojusznicy, którzy przeznaczają obecnie mniej niż 20% rocznych nakładów na obronność na zasadnicze nowe uzbrojenie, w tym na powiązane z nim badania i rozwój, będą dążyć do tego, aby w ciągu dziesięciu lat zwiększyć swoje roczne nakłady inwestycyjne do poziomu 20%, lub wyższego, całkowitej sumy nakładów na obronność.

(...)

Źródło: <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/6170,Deklaracja-koncowa-szczytu-NATO-w-Walii-z-2014-r-polskie-tlumaczenie.html>, dostęp: 23.01.2018

2. Następnie przekaż uczennicom i uczniom materiał pomocniczy nr 8 i poproś ich o zanotowanie odpowiedzi na pytania znajdujące się na końcu tego materiału.

Wydatki na obronność jako % PKB

Wykres 1 – wydatki państw członkowskich NATO na obronność w 2014 r. i 2017 r. – szacunki. Źródło: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_06/20170629_170629-pr2017-111-en.pdf, dostęp: 23.01.2018

Wydatki na obronę w mln dolarów wg kraju

Million US dollars

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017e
Current prices and exchange rates								
NATO Europe	274,592	281,683	263,654	269,441	270,202	235,121	237,883	242,234
Albania	186	197	183	180	178	132	131	152
Belgium	5,245	5,500	5,169	5,264	5,192	4,202	4,315	4,303
Bulgaria *	832	758	722	811	747	633	671	821
Croatia	920	996	865	850	805	669	623	651
Czech Republic	2,660	2,437	2,185	2,148	1,975	1,921	1,866	2,119
Denmark	4,504	4,518	4,423	4,216	4,056	3,364	3,593	3,667
Estonia	332	389	437	480	513	463	497	519
France	51,971	53,441	50,245	52,316	51,940	43,474	44,191	44,333
Germany	46,255	48,140	46,470	45,932	46,102	39,813	41,590	42,875
Greece	7,902	6,858	5,633	5,310	5,226	4,517	4,635	4,572
Hungary	1,351	1,472	1,322	1,280	1,210	1,132	1,289	1,355
Italy	28,656	30,223	26,468	26,658	24,448	19,566	22,373	22,558
Latvia	251	286	248	281	293	281	398	487
Lithuania	326	344	324	355	427	471	636	785
Luxembourg	248	232	214	234	253	249	236	278
Montenegro	74	80	68	65	69	57	62	72
Netherlands	11,220	11,339	10,365	10,226	10,332	8,668	9,108	9,426
Norway	6,499	7,232	7,143	7,407	7,336	5,816	6,064	6,309
Poland	8,493	9,106	8,710	9,007	10,104	10,596	9,405	9,997
Portugal	3,540	3,652	3,040	3,262	3,003	2,644	2,615	2,726
Romania	2,086	2,380	2,100	2,452	2,692	2,581	2,633	3,844
Slovak Republic	1,138	1,065	1,020	968	997	986	1,003	1,090
Slovenia	772	666	543	507	486	401	449	462
Spain	14,743	13,984	13,912	12,607	12,614	11,090	9,971	11,655
Turkey	14,134	13,616	13,895	14,427	13,583	11,957	12,629	12,315
United Kingdom	60,329	62,852	58,016	62,263	65,690	59,492	56,964	54,863
North America	739,113	762,784	732,941	699,077	672,092	659,953	682,230	703,729
Canada	18,690	22,040	19,994	18,221	18,150	18,700	18,172	20,315
United States	720,423	740,744	712,947	680,856	653,942	641,253	664,058	683,414
NATO Total	1,013,705	1,044,467	996,595	968,518	942,294	895,074	920,114	945,962

Tabela 1 – wydatki państw członkowskich NATO na obronność od 2010 r. do 2017 r. – szacunki. Źródło: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_06/20170629_170629-pr2017-111-en.pdf, dostęp: 23.01.2018

PYTANIA:

- Które z państw członkowskich NATO spełniają wytyczne ze szczytu w Walii dotyczące przeznaczania 2% PKB na obronność?
- Które z państw członkowskich NATO podjęły starania o realizację wytycznych ze szczytu w Walii, tzn. w których państwach jest największy przyrost odsetka PKB przeznaczanego na obronność pomiędzy 2014 a 2017 r.?
- Policz, jaką część (w %) wszystkich wydatków na obronność całego NATO ponoszą Stany Zjednoczone, jaką Polska, a jaką wszystkie europejskie państwa członkowskie?

3. Na forum klasy przedyskutujcie z uczniami i uczennicami wnioski z pracy samodzielnej: czy Polska powinna być dumna z tego, że jest jednym z nielicznych państw członkowskich NATO, które konsekwentnie realizuje politykę przeznaczania 2% PKB na obronność? Czy państwa europejskie powinny dążyć do zmniejszenia dysproporcji pomiędzy łączną kwotą wydatków na obronność, jaką przeznaczają wspólnie, a tym, ile pieniędzy na obronę przeznaczają USA?

MODUŁ 2**POLSKA DĄŻY DO ZWIĘKSZANIA WYDATKÓW NA OBRONNOŚĆ**

(10 min)

1. Przekaż uczniom i uczennicom materiał pomocniczy nr 9 – artykuł Polskiej Agencji Prasowej o wprowadzonej w życie ustawie podnoszącej wydatki obronne w Polsce do poziomu 2,5% PKB w 2030 r. oraz podpisanej przez prezydenta USA ustawie podnoszącej wydatki obronne Stanów Zjednoczonych. Poproś ich o podkreślanie w tekście najważniejszych zmian, jakie wprowadza polska ustawa oraz zastanowienie się, z czego może wynikać koincydencja, że także Stany Zjednoczone podnoszą wydatki na obronę w tym samym czasie? Po lekturze artykułów przez uczniów i uczennice porozmawiajcie o tym na forum.

Prezydent podpisał ustawę podnoszącą wydatki obronne

Data publikacji: 23.10.2017

Prezydent Andrzej Duda podpisał w poniedziałek ustawę zwiększającą udział wydatków obronnych z minimum 2 do co najmniej 2,5% PKB. Podkreślił konieczność budowy armii zdolnej do obrony granic i znaczenie gwarancji sojuszniczych. „To ważny element realizacji naszego programu budowy bezpiecznej i silnej Polski” – powiedział prezydent.

(...) „Ta ustawa przewiduje generalny wzrost wydatków na obronność” – powiedział Duda, przypominając, że mają one w 2020 wynieść 2,1%, a w latach 2030 i następnych co najmniej 2,5% PKB.

„To są ogromne kwoty, jeżeli dodamy ten element wzrastającego co roku PKB, jest jasne, że te pieniądze, które chcemy wydać na przebudowę i modernizację polskich sił zbrojnych, to będą naprawdę ogromne kwoty. A potrzeby są wielkie, bo realizujemy cały szereg programów, które mają rozwinąć i zmodernizować polską armię, mają także zwiększyć bezpieczeństwo polskich żołnierzy, wreszcie chcemy zwiększyć liczebność polskiej armii” – powiedział, przypominając, że zgodnie z nowelizacją armia zawodowa będzie mogła liczyć do 150 tys. etatów, a kolejnych 50 tys. stanowisk ustawa przewiduje dla obrony terytorialnej.

„Chcemy mieć armię silną, sprawną, taką, która w przypadku jakiegokolwiek zagrożenia dla Rzeczypospolitej będzie mogła adekwatnie zareagować i będzie w stanie bronić polskich granic, bezpieczeństwa obywateli. Oczywiście bierzemy pod uwagę wszystkie zasady współpracy sojuszniczej i jesteśmy przekonani, że Sojusz Północnoatlantycki w razie niebezpieczeństwa będzie realizował słynny artykuł 5 traktatu. Ale mimo wszystko stoimy jednoznacznie na stanowisku, że musimy mieć jak najsilniejszą, jak najsprawniejszą polską armię, żeby w jak największym stopniu zapewnić bezpieczeństwo naszym obywatelom” – mówił.

Prezydent podkreślił, że ustawa została „w zasadzie jednogłośnie” przyjęta przez Sejm, ponad politycznymi podziałami. „Wszyscy rozumieją, że dla dobra Polski, dla bezpieczeństwa Polaków to rozwiązanie jest konieczne” – powiedział.

Dyrektor departamentu zwierzchnictwa nad siłami zbrojnymi Biura Bezpieczeństwa Narodowego gen. bryg. Jarosław Kraszewski [powiedział]: „Nowoczesna armia, tak jak zauważył prezydent, potrzebuje nowoczesnego sprzętu; ten niestety kosztuje. Żeby zbudować zdolności odstraszenia potencjalnego agresora, musimy inwestować w pozyskiwanie nowego rodzaju uzbrojenia, dającego nam możliwości znacząco lepsze od tych, które do tej pory posiadaliśmy” (...).

(PAP)

Źródło: <http://www.pap.pl/aktualnosci/news,1136438,prezydent-podpisal-ustawe-podnoszaca-wydatki-obronne.html>, dostęp z dn. 23.01.2018

Trump podpisał nowy budżet Pentagonu w wysokości 700 mld dol.

Data publikacji: 12.12.2017

Prezydent USA Donald Trump podpisał we wtorek ustawę o budżecie resortu obrony na rok 2018 – National Defense Authorization Act (NDAA) – przyznającą prawie 700 mld dol. na wydatki militarne. Budżet ma wspomóc obiecywaną przez Trumpa odbudowę amerykańskiego wojska.

„Ta historyczna ustawa demonstruje nasze niezmiennie zaangażowanie, wsparcie naszych mężczyzn i kobiet w mundurze – będących najwspanialszą siłą bojową w historii świata (...). Jest to ważny krok w kierunku odbudowy naszej armii i zapewnienia bezpieczeństwa naszym dzieciom” – powiedział prezydent podczas wtorkowej ceremonii podpisania ustawy budżetowej w Białym Domu.

Trump wspomniał o poniedziałkowej próbie przeprowadzenia zamachu terrorystycznego w Nowym Jorku i podkreślił, że NDAA „nie mogła pojawić się w lepszym i ważniejszym momencie” dla amerykańskiego personelu wojskowego. „Historia uczy nas, że gdy możliwości obronne zostają osłabione, wzrasta agresja” – powiedział.

(...) Portal Washington Examiner podał wcześniej, że w ramach nowej ustawy budżetowej przewidziano zakup 90 myśliwców F-35 firmy Lockheed Martin i 14 okrętów dla marynarki wojennej, a 12,3 mld dol. ma zostać wydane na operacje związane z systemem obrony przeciwrakietowej. Budżet na przyszły rok ma zapewnić 1,8 mld dol. na szkolenie popieranym przez USA sił zbrojnych w Syrii i Iraku (...).

Z Waszyngtonu Joanna Korycińska (PAP)

Źródło: <http://www.pap.pl/aktualnosci/news,1207654,trump-podpisał-nowy-budzet-pentagonu-w-wysokosci-700-mld-dol.html>, dostęp z dn. 23.01.2018

MODUŁ 3**CZY POLSKA POWINNA SIĘ ZBROIĆ?**

(20 min)

- 1.** Przekaż uczniom i uczennicom materiał pomocniczy nr 10 z zapisanymi pytaniami i poproś, aby uczniowie i uczennice przedyskutowali odpowiedzi na te pytania w parach.

Czy obecna sytuacja polityczna na świecie (aktywność Państwa Islamskiego, wojna w Syrii, interwencja zbrojna Rosji we wschodniej Ukrainie) zagraża bezpieczeństwu Polski?

Czy priorytetem polskiego rządu powinno być inwestowanie w rozwój naszego kraju: budowa dróg i autostrad, usprawnianie służby zdrowia, wspieranie innowacji polskiej nauki, budowa żłobków i przedszkoli, unowocześnianie edukacji?

Co powinno stanowić priorytet działań polskiego rządu: wzmacnianie własnego potencjału militarnego, czy zabieganie o większą obecność sił NATO w Polsce?

2. Następnie poproś uczniów i uczennice o indywidualne zastanowienie się nad własnym stanowiskiem w odpowiedzi na pytanie: Czy Polska powinna zwiększać wydatki na obronność? Poproś uczennice i uczniów, aby określając swoje stanowisko, wzięli pod uwagę odpowiedzi na pytania z poprzedniego ćwiczenia. Poproś, aby zapisali swoje stanowisko na osobnej kartce, uzasadniając je i podając co najmniej 3 argumenty dla poparcia swojego poglądu, np.:

Jestem za/przeciwko zwiększaniu wydatków na obronność, ponieważ:

1.
2.
3.

3. Poproś uczniów i uczennice, aby złożyli swoje kartki z opisanymi stanowiskami w jednym miejscu i pomieszaj je. Następnie przydziel losowo wszystkim po jednej kartce z opisanym stanowiskiem i jego uzasadnieniem. Powiedz uczennicom i uczniom, że przystąpicie teraz do dyskusji na temat zwiększania lub zmniejszania wydatków na obronność, ale wszyscy, zabierając głos w dyskusji, powinni przedstawiać stanowisko zapisane na wylosowanej kartce (czyli wcielić się w rolę osoby, która pisała to stanowisko). Uczniów i uczennice zobowiązuje tylko zapisane na kartce stanowisko ZA lub PRZECIW, ale argumentację i jego uzasadnienie mogą twórczo rozwijać.

4. Przypomnij zasady dobrej dyskusji:

1. Odnosimy się do siebie z szacunkiem – nawet wtedy, gdy mamy inne poglądy i nie zgadzamy się ze sobą.
2. Patrzymy na osobę, która mówi.
3. Słuchamy się nawzajem.
4. Dbamy o to, aby każdy miał tyle samo czasu na wypowiedź.
5. Z szacunkiem odnosimy się do poglądów innych osób, nawet jeśli są w zupełnej sprzeczności z naszymi.
6. Kiedy nie zgadzamy się z rozmówcą/rozmówczynią, staramy się zrozumieć jego/jej punkt widzenia, ale tego nie komentujemy.

5. Powiedz, że cała klasa podejmie teraz rozmowę – zgodnie z zasadami dobrej dyskusji – na temat potrzeby zwiększania bądź zmniejszania wydatków na obronność, odpowiadając na pytanie: Czy Polska powinna zwiększać wydatki na obronność? Poproś uczniów i uczennice o zaangażowanie, powiedz, że ważne jest, aby każdy i każda z nich mieli szansę na prezentację stanowiska, które mają zapisane na kartkach.

6. Poproś uczennice i uczniów do zgłaszania się do wypowiedzi poprzez podniesienie ręki, zapisuj na kartce kolejno zgłaszające się osoby i udzielaj im głosu. Dbaj o to, aby każdy uczeń i każda uczennica miał/miała prawo do wypowiedzi, żeby każda wypowiedź trwała nie dłużej niż 2 minuty, a w pierwszej kolejności do głosu dopuszczaj te osoby, które jeszcze się nie wypowiedzieli. Poproś uczennice i uczniów,

aby zanim wyrażą zapisane na kartce stanowisko na dany temat, podsumowali w dwóch zdaniach wypowiedź swojego przedmówcy/swojej przedmówczynie, wskazując tezę/tezy i argumentację, której użył(-a) przedmówca/przedmówczynie. Dopiero po podsumowaniu wypowiedzi przedmówcy/przedmówczynie, następna osoba ma czas na wypowiedzenie stanowiska, które reprezentuje.

7. Poproś uczennice i uczniów, aby w czasie wypowiedzi kolegów i koleżanek notowali stanowiska, ich uzasadnienia i argumenty, o których nigdy wcześniej nie myśleli.

MODUŁ 4

PODSUMOWANIE

(5 min)

1. Poproś wszystkich, aby wśród zanotowanych podczas dyskusji argumentów o potrzebie (bądź jej braku) zwiększania wydatków na obronność podkreślili:
 - a. jeden argument, opowiadający się za koniecznością zwiększania wydatków na obronność, który wydaje im się najbardziej trafny/słuszny/ciekawy;
 - b. jeden argument, opowiadający się za zmniejszeniem wydatków na obronność bądź pozostawieniem ich na tym samym poziomie, który wydaje im się najbardziej trafny/słuszny/ciekawy;
 - c. jeden nowy aspekt myślenia o potrzebie (bądź jej braku) zwiększania wydatków na obronność, który poznali podczas dzisiejszej lekcji i chcą go lepiej przemyśleć lub uznali, że zmienił ich własne stanowisko z początku lekcji.
2. Zadaż uczniom i uczennicom pytanie, jak się czuli reprezentując czyjeś stanowisko, np. odmienne od własnego w kwestii wydatków na obronność. Czy ktoś z nich chciałby się podzielić swoim podsumowaniem z lekcji na forum klasy?
3. Podziękuj uczennicom i uczniom za zaangażowanie w lekcję. Podkreśl, że dzisiejsze zajęcia miały na celu umożliwienie im spojrzenia na dany problem z perspektywy innej osoby – to ważne dla demokracji, aby obywatele i obywatelki potrafili przyjmować i starali się zrozumieć argumentację innych ludzi. Taka postawa ułatwia osiągnięcie kompromisów, tzn. wspólnych stanowisk, odpowiednich do przyjęcia dla wszystkich osób nawet za cenę ustępstw każdej ze stron. W tak ważkich i istotnych sprawach dla przyszłości naszego kraju jak bezpieczeństwo, przyjmowanie kompromisowych stanowisk jest niezwykle istotne.

LEKCJA 3

Temat: **Czy Polska powinna dążyć do zbliżenia z UE?
Czy Polska powinna przyjąć euro?**

PROPONOWANE CELE W JĘZYKU NAUCZYCIELA/NAUCZYCIELKI:

→ **Uczniowie i uczennice:**

- zapoznają się z zobowiązaniami wynikającymi z Traktatu Akcesyjnego, dotyczącymi przystąpienia Polski do strefy euro, kryteriami konwergencji oraz argumentacją za i przeciw przyjęciu euro w Polsce;
- określają swoje stanowisko na temat przystąpienia Polski do strefy euro i uzasadniają je, jak również poznają poglądy odmienne od własnych i uczą się je uzasadniać.

PROPONOWANE CELE W JĘZYKU UCZENNICY/UCZNIA:

- dowiem się, jakie kryteria musi spełniać Polska, aby przystąpić do strefy euro i poznam argumenty za i przeciw przyjęcia euro w Polsce;
- zastanowię się, czy Polska powinna przystąpić do strefy euro i uzasadnię swoje stanowisko;
- poznam poglądy odmienne od mojego własnego stanowiska i będę starać się je uzasadnić.

SZCZEGÓŁOWY PRZEBIEG ZAJĘĆ:

- 1.** Wprowadź uczniów i uczennice w temat lekcji i przedstaw jej cele (np. prezentując je na tablicy multimedialnej). Poproś uczennice i uczniów, aby w parach przez krótką chwilę porozmawiali o tym, jak zrozumieli cele zajęć.
- (2 min)

MODUŁ 1 KRYTERIA KONWERGENCJI

(10 min)

- 1.** Poproś uczniów i uczennice o zapoznanie się z materiałem pomocniczym nr 11. Następnie poproś ich, aby w parach odpowiedzieli na następujące pytania:
- a. Czy Polska jest zobowiązana do przyjęcia euro?
 - b. Jakie kryteria Polska musi spełnić, aby wejść do strefy euro?
 - c. Czy Polska jest gotowa do przyjęcia euro?

Odpowiedzi uczennic i uczniów omówcie na forum klasy.

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 11:

Traktat Akcesyjny o przystąpieniu Polski do UE podpisany w Atenach
w dniu 16 kwietnia 2003 r. (Dz. U. 2004 nr 90 poz. 864)

Artykuł 4

Każde z nowych Państw Członkowskich uczestniczy w Unii Gospodarczej i Walutowej z dniem przystąpienia jako Państwo Członkowskie objęte derogacją w rozumieniu artykułu 122 Traktatu WE.

derogacja – pozbawienie normy prawnej jej mocy obowiązującej przez zastąpienie tej normy inną; czasowe lub trwałe wyłączenie nowego członka Unii Europejskiej spod pewnych zasad prawnych Unii

Źródło: Słownik Języka Polskiego PWN, www.sjp.pwn.pl

Na podstawie art. 122 Traktatu WE (ustanawiającego Wspólnotę Europejską) objęte derogacją z obowiązku uczestniczenia w Unii Gospodarczej i Walutowej (strefie euro) są państwa członkowskie, które nie spełniają kryteriów konwergencji, tj. wprowadzonych przez Traktat o Unii Europejskiej z Maastricht wskaźników ekonomicznych i zasad, jakie powinno spełniać państwo aspirujące do pełnego uczestnictwa w Unii Gospodarczej i Walutowej.

Kryteria konwergencji:

- niska inflacja;
- niski deficyt budżetowy;
- niskie stopy procentowe;
- małe zmiany kursu waluty do euro.

DLA ZAINTERESOWANYCH:

Kryterium stabilności cen (kryterium inflacyjne)

Średnia stopa inflacji w danym państwie członkowskim w ciągu roku poprzedzającego badanie nie może być wyższa więcej niż o 1,5 pkt proc. od średniej inflacji z trzech państw członkowskich UE o najbardziej stabilnych cenach.

Kryteria fiskalne

Deficyt budżetowy nie może być wyższy niż 3% PKB, a dług publiczny nie większy niż 60% PKB.

Kryterium stóp procentowych

Średnia nominalna długoterminowa stopa procentowa w danym państwie członkowskim w ciągu roku poprzedzającego badanie nie może być wyższa więcej niż o 2 pkt proc. od średniej stóp z trzech państw UE o najbardziej stabilnych cenach.

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 11:

Kryterium kursu walutowego

Wymagane jest co najmniej dwuletnie uczestnictwo w Europejskim Mechanizmie Kursowym ERM II, w którym kurs waluty krajowej może wahać się w przedziale +/- 15% w stosunku do kursu centralnego.

Źródło: *Euro waluta dla Europy*, Narodowy Bank Polski, 2012, s. 13, https://www.nbp.pl/publikacje/o_euro/walutadlaeuropy.pdf, dostęp: 24.01.2018

Spełnianie przez Polskę kryteriów konwergencji

„Bieżące szacunki dotyczące wypełniania przez Polskę kryteriów konwergencji nominalnej wskazują na wypełnienie trzech kryteriów (stabilności cen, stóp procentowych oraz kryterium fiskalnego). Niewypełnione pozostaje kryterium stabilności kursu walutowego (z uwagi na fakt, iż złoty nie został włączony do mechanizmu ERM II).”

Źródło: *Monitor Konwergencji z Unią Gospodarczą i Walutową*, Ministerstwo Finansów, lipiec 2017, s. 4, http://www.mf.gov.pl/c/document_library/get_file?uuid=f50ae374-c26e-45c9-bae3-5a0b8d87fe48&groupId=764034, dostęp: 24.01.2018

SŁOWNICZEK TRUDNYCH POJĘĆ:

Unia Gospodarcza i Walutowa (UGW) – przedsięwzięcie integracyjne w ramach Unii Europejskiej zapoczątkowane w 1991 r., w wyniku którego wprowadzono jednolitą europejską walutę, euro

inflacja – wzrost przeciętnego poziomu cen

deficyt budżetowy – brak pokrycia części wydatków budżetowych w dochodach (wydatki są wyższe niż dochody)

dług publiczny – całkowita kwota zobowiązań podmiotów sektora finansów publicznych (w szczególności Skarbu Państwa), jednostek samorządu terytorialnego oraz funduszy celowych wobec wierzycieli zarówno krajowych (dług publiczny krajowy), jak i zagranicznych (dług publiczny zagraniczny); wskaźnik zadłużenia sektora finansów publicznych

stopa procentowa – wielkość procentu pobieranego od kapitału; stosunek sumy, którą płaci się za użytkowanie kapitału do wielkości tego kapitału, wyrażony w procentach (inaczej: cena, którą musisz zapłacić, jeżeli pożyczasz od kogoś pieniądze; oficjalne stopy procentowe banku centralnego to cena, za jaką bank centralny udziela kredytu bankom komercyjnym lub po jakiej sprzedaje papiery wartościowe – oprac. CEO)

Źródło: *Encyklopedia PWN*, www.encyklopedia.pwn.pl

WYPEŁNIANIE PRZEZ POLSKĘ KRYTERIÓW KONWERCENCJI:

Kryterium stabilności cen (inflacyjne)

W ramach kryterium stabilności cen przewidziano, że średnia stopa inflacji w danym państwie odnotowana w ciągu jednego roku poprzedzającego badanie nie powinna przekraczać więcej niż 1,5 punktu procentowego inflacji trzech państw członkowskich o najbardziej stabilnych cenach. Inflacja mierzona jest za pomocą 12-miesięcznej średniej wartości zharmonizowanego indeksu cen konsumpcyjnych (HICP) w stosunku do średniej wartości tego indeksu w bezpośrednio poprzedzającym okresie 12 miesięcy. (...)

W kwietniu 2017 r. średnie 12-miesięczne tempo wzrostu indeksu HICP wyniosło 0,5% i według szacunków Ministerstwa Finansów, było niższe o 0,7 pkt. proc. od wartości referencyjnej. Wartość referencyjna została obliczona na podstawie danych z 3 państw UE o najbardziej stabilnych cenach, wśród których znalazły się Bułgaria, Rumunia i Cypr. (...)

Kryterium stóp procentowych

Kryterium stóp procentowych stanowi, że w okresie jednego roku przed badaniem średnia nominalna długoterminowa stopa procentowa nie może przekraczać o więcej niż 2 punkty procentowe średniej z analogicznych stóp procentowych w co najwyżej trzech państwach członkowskich o najbardziej stabilnych cenach. Stopy procentowe oblicza się na podstawie rentowności długoterminowych obligacji skarbowych lub porównywalnych papierów wartościowych (...).

W kwietniu br. (2017 r. – przyp. CEO) średnia długoterminowa stopa procentowa za ostatnie 12 miesięcy wyniosła 3,3%, a tym samym ukształtowała się o 1,7 pkt. proc. poniżej wartości referencyjnej, która wyniosła 5,0%. (...)

Kryterium fiskalne

Fiskalne kryterium konwergencji stanowi, że kraj członkowski w momencie dokonywania oceny nie może być objęty decyzją Rady Ecofin stwierdzającą istnienie nadmiernego deficytu w rozumieniu art. 126 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Procedurę nadmiernego deficytu stosuje się, gdy deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych danego państwa w relacji do PKB przekracza 3% lub gdy dług tego sektora przekracza 60% PKB. (...)

W całym okresie od ostatniej publikacji Monitora Polska nie była objęta procedurą nadmiernego kryterium fiskalnego. Deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w Polsce w 2016 r. wyniósł 2,4% PKB, a dług sektora g.g. 54,4% PKB, istotnie poniżej wartości referencyjnych wynoszących odpowiednio 3% PKB i 60% PKB. (...)

Kryterium stabilności kursu walutowego

Kryterium kursu walutowego wymaga uczestnictwa waluty danego kraju w Europejskim Mechanizmie Kursowym (ERM II, ang. Exchange Rate Mechanism) przez co najmniej dwa lata. W tym okresie kurs waluty krajowej musi się utrzymać w przedziale wahań wynoszącym +/-15% wobec ustalonego parytetu centralnego i nie może podlegać silnym napięciom – w szczególności nie może być dewaluowany w stosunku do euro. Ze względu na fakt, że złoty nie uczestniczy w ERM II, Polska nie wypełnia kryterium kursu walutowego.

Źródło: Monitor Konwergencji z Unią Gospodarczą i Walutową, Ministerstwo Finansów, lipiec 2017, s. 14-15, http://www.mf.gov.pl/c/document_library/get_file?uuid=f50ae374-c26e-45c9-bae3-5a0b8d87fe48&groupId=764034, dostęp: 24.01.2018

MODUŁ 2**ARGUMENTY ZA I PRZECIW PRZYJĘCIU EURO PRZEZ POLSKĘ**

(7 min)

1. Podziel uczniów i uczennice na grupy 5-osobowe. Każdej grupie przekaz materiał pomocniczy nr 12 – listę argumentów za i przeciw przyjęciu euro. Poproś uczennice i uczniów o posegregowanie argumentów na flipcharcie: po lewej stronie argumenty ZA, po prawej stronie argumenty PRZECIW uszeregowane w kolejności od najważniejszego/najbardziej przekonującego grupę do najmniej istotnego argumentu. Poproś grupy, aby dopisały do tak stworzonej listy argumentów ZA i PRZECIW dodatkowe wspólnie określone 2 argumenty ZA i 2 argumenty PRZECIW.

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 12

obniżenie ryzyka kursowego dla firm	obniżenie kosztów transakcji z państwami strefy euro
utrata niezależnej polityki pieniężnej i kursowej	niższe koszty eksportu i importu towarów ze strefy euro
obniżenie kosztów prowadzenia działalności gospodarczej i ułatwienie prowadzenia księgowości	wzrost poziomu cen
brak konieczności wymiany walut i ponoszenia związanych z tym kosztów	bliższa integracja z Unią Europejską, w której dominują kraje należące do strefy euro i współpracujące w tym zakresie
większa porównywalność i przejrzystość cen	wielu krajom strefy euro grozi obecnie bankructwo
strefa euro nie jest odporna na kryzysy	większe bezpieczeństwo finansowe – w przypadku tarapatów finansowych inne kraje strefy euro są zobowiązane do pomocy
zwiększenie stabilności i rozwój polskiej gospodarki	niższe stopy procentowe i łatwiejszy dostęp do kredytów
utrata możliwości wpływu na krajową gospodarkę	obowiązek pomocy potencjalnym unijnym bankrutom
wzrost atrakcyjności Polski w oczach inwestorów zagranicznych	niekorzystny kurs konwersji, czyli zamiany złotego na euro
wzrost kosztów pracy	wysokie koszty wprowadzanie euro do obiegu gotówkowego: emisja monet, wymiana cenników, dostosowanie urządzeń itd.

2. Poproś uczniów i uczennice, aby samodzielnie określili swoje stanowisko wobec przyjęcia przez Polskę euro, notując je w zeszycie i wykorzystując co najmniej 3 argumenty z listy określonej na grupowym flipcharcie. Podkreśl, że stanowisko uczennic i uczniów niekoniecznie musi być radykalne i zaczynać się od stanowczego TAK lub NIE – uczniowie i uczennice mogą uważać, że np. w tej chwili jest jeszcze za wcześnie na przyjęcie euro przez Polskę, ale za kilka lat będzie to bardziej korzystne itd.

MODUŁ 3

CZY POLSKA POWINNA PRZYJAĆ EURO? KARUZELA DYSKUSJI

(20 min)

1. Rozsuńcie ławki na bok, a w sali ustawcie krzesła w dwóch równoległych kręgach – krzesła skierowane do środka, tak aby siedzące na nich pary patrzyły sobie w oczy.
2. Poproś uczniów i uczennice, aby losowo usiedli na krzesłach. Powiedz im, że przez następną część lekcji będą dyskutować na temat przystąpienia Polski do strefy euro ze swoimi kolegami i koleżankami. Zasady dyskusji są następujące: nauczyciel(-ka) przedstawia uczniom i uczennicom kolejne argumenty ZA lub PRZECIW przyjęciu przez Polskę euro, które uczennice i uczniowie poznali w poprzednim ćwiczeniu. Osoby siedzące w wewnętrznym kręgu zawsze bronią przedstawionego przez nauczyciela/nauczycielkę argumentu (są ZA), a osoby siedzące w zewnętrznym kręgu są zawsze PRZECIW, czyli starają się obalić określony argument.
3. Po przedstawieniu przez nauczyciela/nauczycielkę argumentu, każdy uczeń i każda uczennica przedstawia koleżance lub koledze z pary swoje stanowisko w tej sprawie (ZA lub PRZECIW) i je uzasadnia. Następnie wysłuchuje poglądów i argumentacji na ten temat swojej koleżanki lub kolegi z pary. Dopiero po przedstawieniu sobie nawzajem poglądów, pary mogą zacząć ze sobą dyskutować na ten temat, zgodnie z zasadami dobrej dyskusji:
 1. Odnosimy się do siebie z szacunkiem – nawet wtedy, gdy mamy inne poglądy i nie zgadzamy się ze sobą.
 2. Patrzymy na osobę, która mówi.
 3. Słuchamy się nawzajem.
 4. Dbamy o to, aby każdy miał tyle samo czasu na wypowiedź.
 5. Z szacunkiem odnosimy się do poglądów innych osób, nawet jeśli są w zupełnej sprzeczności z naszymi.
 6. Kiedy nie zgadzamy się z rozmówcą/rozmówczynią, staramy się zrozumieć jego/jej punkt widzenia, ale tego nie komentujemy.
4. Pary na rozmowę mają ze sobą ok. 3-4 minuty. Po upływie tego czasu, uczniowie i uczennice siedzący w zewnętrznym kręgu przesiadają się na krzesło obok zgodnie z ruchem wskazówek zegara. Tak nowo utworzone pary rozpoczynają rozmowę: na początku przedstawiają sobie wzajemnie swoje stanowisko w odniesieniu do argumentu przywołanego przez nauczyciela/nauczycielkę, a następnie dyskutują na ten temat. Przypomnij uczennicom i uczniom, że niezależnie od zmiany miejsca osoby siedzące w wewnętrznym kręgu zawsze bronią przedstawionego przez nauczyciela/nauczycielkę argumentu (są ZA), a osoby siedzące w zewnętrznym kręgu

są zawsze PRZECIW, czyli starają się obalić określony argument. Kontynuujcie taki przebieg ćwiczenia do czasu, aż uczniowie i uczennice będą mieli okazję rozmowy z co najmniej 7 różnymi osobami.

5. Argumenty przedstawiane przez nauczyciela/nauczycielkę:

1. Przyjęcie euro spowoduje, że Polska nie będzie prowadziła już więcej niezależnej polityki pieniężnej i kursowej i straci możliwość wpływu na krajową gospodarkę.
2. Po przyjęciu euro spadną koszty prowadzonych transakcji dzięki zniesieniu potrzeby wymiany waluty.
3. Przyjęcie euro spowoduje wzrost poziomu cen i wzrost kosztów pracy w Polsce.
4. Przyjęcie euro przyspieszy rozwój gospodarki Polski, a polskie firmy staną się bardziej konkurencyjne ze względu na niższe koszty eksportu i importu towarów ze strefy euro.
5. Polska, wchodząc do strefy euro, będzie zmuszona spłacać długi krajów z euro, którym grozi obecnie bankructwo.
6. Po wejściu Polski do strefy euro więcej zagranicznych firm będzie chciało tutaj zainwestować.
7. Wejście do strefy euro będzie Polskę dużo kosztować: będzie trzeba emitować nowe banknoty i monety, wymienić cenniki, dostosować wszystkie urządzenia, kasy, bankomaty.

MODUŁ 4

PODSUMOWANIE

(6 min)

1. Poproś uczniów i uczennice, aby w swoich parach z ławki odpowiedzieli na następujące pytania:
 - a. Czy podczas ćwiczenia z karuzelą dyskusji zmienili swój pogląd na temat przyjęcia euro do Polski określony w zeszycie?
 - b. Jak się czuli w sytuacji, kiedy byli zmuszeni do uzasadnienia stanowiska odmiennego od własnego?
 - c. Czy podczas dyskusji w różnych parach poznali nowy argument, który wydaje im się szczególnie ciekawy, słuszny, trafny?
 - d. Czy na dzisiejszej lekcji poznali jakiś pogląd lub argumentację, które różnią się od ich własnego, które wydają im się zasadne i chcieliby je jeszcze przemyśleć?
2. Zadaj uczennicom i uczniom pytanie, czy ktoś z nich chciałby się podzielić swoim podsumowaniem z lekcji na forum klasy.
3. Podziękuj uczennicom i uczniom za zaangażowanie w lekcję. Podkreśl, że zarówno umiejętność wypowiadania swoich stanowisk, jak i wysłuchiwanie racji i poglądów innych obywateli i obywaterek jest niezwykle istotną częścią edukacji obywatelskiej, dzięki której kształtujemy dojrzałą demokrację w Polsce. Każdy obywatel i obywatelka Polski mają prawo do własnych poglądów, a dzięki dobrej dyskusji, prowadzonej z poszanowaniem dla opinii innych osób, mamy szansę ustalać wspólne stanowisko, które sprzyjać będzie spójnemu rozwojowi naszego kraju.

Lekcja 4

Temat: **W jakim stopniu Polska powinna angażować się na arenie międzynarodowej? Wprowadzenie do projektu lokalnego.**

PROPONOWANE CELE W JĘZYKU NAUCZYCIELA/NAUCZYCIELKI:

→ **Uczniowie i uczennice:**

- poznają metody działań projektowych i uczą się współpracy z innymi – planują, określają czasowo i dzielą się zadaniami.

PROPONOWANE CELE W JĘZYKU UCZNIĄ/UCZENNICY:

- będę współpracować w grupie nad określeniem celu, harmonogramu i planu działań, dzięki którym sprawdzę z moimi kolegami i koleżankami, jakie jest zdanie mieszkańców naszej miejscowości na temat ważnych kwestii z zakresu polityki zagranicznej Polski.

SZCZEGÓŁOWY PRZEBIEG ZAJĘĆ:

- (2 min) **1.** Wprowadź uczennice i uczniów w temat lekcji i przedstaw jej cele (np. prezentując je na tablicy multimedialnej). Poproś uczniów i uczennice, aby w parach przez krótką chwilę porozmawiali o tym, jak zrozumieli cele zajęć.

MODUŁ 1 WPROWADZENIE

(5 min)

- 1.** Poproś uczennice i uczniów, aby zastanowili się nad jedną kwestią z zakresu stosunków Polski z UE, NATO i USA, o której dowiedzieli się podczas ostatnich trzech lekcji, a nigdy wcześniej o tym nie myśleli. Poproś uczniów i uczennice o podawanie tych aspektów i zapisuj je na tablicy.
- 2.** Zapytaj uczennice i uczniów, czy uważają, że Polacy są zgodni co do kierunku polityki zagranicznej, w jakim powinien iść rząd (więcej integracji i współpracy międzynarodowej, czy więcej suwerenności)? Czy mieszkańcy ich miejscowości są w tych kwestiach zgodni? Jak to sprawdzić?
- 3.** Powiedz uczniom i uczennicom, że chciałbyś/chciałabyś zrealizować z nimi projekt, który ma na celu przeprowadzenie prostych badań ankietowych wśród mieszkańców Waszej miejscowości na temat tego, w jakim kierunku powinna zmierzać polska polityka zagraniczna.

Poinformuj uczennice i uczniów, że projekt będziecie realizować według następujących kroków:

1. Określenie celu Waszego projektu;
2. Dobór pytań, na które odpowiedzi chcielibyście poznać oraz określenie, jak zadbać o zapewnienie reprezentatywności próby badawczej;
3. Pomysł i plan na to, jak przeprowadzić badania, a następnie poinformować mieszkańców o ich wynikach;
4. Znalezienie sojuszników Waszych działań;
5. Zaprezentowanie zrealizowanych działań i efektów Waszej pracy szerszej publiczności.

MODUŁ 2

PRACA W GRUPIE

(35 min)

1. Podziel uczennice i uczniów na trzy grupy dowolną metodą losowego przydziału do grupy (np. odliczaniem).
2. Podaj uczniom i uczennicom tematy projektów i poproś ich o grupowy wybór, którym tematem, która grupa będzie się zajmować. Propozycje tematów projektów:
 - Ankieta wśród mieszkańców Waszej miejscowości na temat członkostwa Polski w NATO, korzyści i zagrożeń z tym związanych oraz wydatków Polski na obronność;
 - Ankieta wśród mieszkańców Waszej miejscowości na temat członkostwa Polski w UE, korzyści i zagrożeń z tym związanych, jak również opinii na temat przyjęcia przez Polskę euro;
 - Ankieta wśród mieszkańców Waszej miejscowości na temat tego, jakie powinny być priorytety polskiej polityki zagranicznej.
3. Poinformuj uczennice i uczniów, że ankieta jest dość skomplikowanym narzędziem badawczym, dlatego każda z grup, zanim przystąpi do projektu, będzie musiała dobrze przemyśleć kilka kwestii:
 1. **Dobór próby badawczej**, czyli osób, które będą odpowiadać na pytania – to Wy zdecydujecie, czy ankietowani będą reprezentować cały przekrój społeczności Waszej miejscowości (czyli zachowywać mniej więcej równe proporcje, jeśli chodzi o płeć czy reprezentację odpowiednich grup wiekowych w odniesieniu do rzeczywistej liczby mieszkańców), czy będą to przedstawiciele tylko jednej grupy: np. tylko młodzi mieszkańcy poniżej 25. roku życia albo tylko seniorzy powyżej 55. roku życia. Na końcu ankiety powinna pojawić się metryczka dla osoby ankietowanej z pytaniami o jej płeć i wiek, tak żeby uczniowie mogli uzasadnić, że wyniki badania są reprezentatywne, tzn. odzwierciedlają poglądy całej społeczności lokalnej lub tylko jednej grupy.

2. Zasadniczą i najtrudniejszą do stworzenia jest **lista pytań**, które mogą być zamknięte (tj. posiadają listę odpowiedzi do wyboru) lub otwarte (z pozostawionym pustym miejscem na odpowiedź). Przy późniejszej analizie odpowiedzi na ankiety zdecydowanie łatwiej jest statystycznie pokazać wyniki odpowiedzi na pytania zamknięte, jednak przy niektórych pytaniach takie ograniczenie odpowiedzi tylko do kilku opcji może być niekorzystne i pokazywać tylko ograniczone spektrum poglądów społeczności lokalnej. Aby ułożyć pytania, uczniowie i uczennice najpierw muszą określić cel swojego badania, tzn. czego chcą się od mieszkańców dowiedzieć, co chcą sprawdzić (za chwilę będą to określać w kolejnym ćwiczeniu). Poniżej zamieszczamy kilka przykładowych pytań (które zadaje mieszkańcom Polski CBOS), które mogą stanowić dla uczniów i uczennic źródło inspiracji:

Z którym ze stwierdzeń się Pan(-i) zgadza?

- a) członkostwo w UE zbyt ogranicza suwerenność, niezależność Polski
- b) członkostwo w UE nie ogranicza zbyt suwerenności, niezależności Polski
- c) trudno powiedzieć

Integracja z Unią Europejską (przyniesie) przynosi Polsce:

- a) więcej korzyści niż strat
- b) tyle samo strat, co korzyści
- c) więcej strat niż korzyści
- d) trudno powiedzieć

Jakie są plusy członkostwa Polski w UE?

- (pytanie otwarte)

Jakie są minusy członkostwa Polski w UE?

- (pytanie otwarte)

Czy Pan(-i) osobiście popiera przynależność Polski do NATO, czy też jest temu przeciwny/przeciwna?

- a) zdecydowanie popieram
- b) raczej popieram
- c) jest mi to obojętne
- d) jestem raczej przeciwny/przeciwna
- e) jestem zdecydowanie przeciwny/przeciwna
- f) trudno powiedzieć

Które z następujących stwierdzeń jest bliższe Pana/Pani pogładowi na temat przynależności Polski do NATO?

- a) przynależność do NATO zapewnia Polsce pokój i bezpieczeństwo
- b) przynależność do NATO zwiększa możliwość uwikłania Polski w konflikt zbrojny
- c) trudno powiedzieć

Czy zgodził(a)by się Pan(-i) na zastąpienie polskiego pieniądza (złotego) wspólnym dla wielu państw UE pieniądzem – euro?

- a) zdecydowanie tak
- b) raczej tak
- c) raczej nie
- d) zdecydowanie nie
- e) trudno powiedzieć

Czy Pana/Pani zdaniem:

- a) euro w Polsce należy wprowadzić najszybciej, jak to będzie możliwe
- b) z wprowadzeniem euro nie należy się spieszyć
- c) trudno powiedzieć
- d) nie powinno się wprowadzać euro w Polsce

Źródło:

Komunikat z badań CBOS nr 52/2014, 10 lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2014/K_052_14.PDF, dostęp z dn. 24.01.2018

Komunikat z badań CBOS nr 22/2014, 15 lat członkostwa Polski w NATO, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2014/K_032_14.PDF, dostęp z dn. 24.01.2018

Komunikat z badań CBOS nr 50/2017, Jakiej Unii chcą Polacy?, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_050_17.PDF, dostęp z dn. 24.01.2018

- (7 min) **4.** Każdej grupie daj flipchart i poinformuj uczniów i uczennice, że w dalszej części lekcji będą wspólnie zastanawiać się nad pomysłami na realizację kolejnych kroków swojego projektu. Poproś, aby wspólnie zastanowili się nad tym, co chcą osiągnąć dzięki projektowi, w jakiej skali chcą go zrealizować, do kogo chcą dotrzeć, w jaki sposób, poprzez jakie działania – co konkretnie chcieliby osiągnąć, czego chcieliby się dowiedzieć. Inspirację mogą stanowić kwestie zapisane na początku zajęć na tablicy, czyli te aspekty stosunków Polski z UE i NATO, o których uczniowie i uczennice sami dowiedzieli się na poprzednich lekcjach. Zapisz na tablicy pytania, na które uczennice i uczniowie będą odpowiadać w grupie:
- Do kogo chcecie dotrzeć? Czy ankietom poddacie reprezentatywną grupę dla całej społeczności lokalnej, czy badania przeprowadzicie tylko w wybranej grupie wiekowej?
 - Co chcecie osiągnąć?
 - Czego chcecie się dowiedzieć?
 - W jaki sposób?
 - O jakich działaniach myślicie/Co zamierzacie zrobić?
- (6 min) **5.** Następnie poproś uczniów i uczennice, aby wspólnie zastanowili się nad tym, jak i skąd lub od kogo pozyskać informacje o tym, jak prowadzić badania społeczne, jak konstruować pytania do ankiety, jak zadbać o zapewnienie reprezentatywności próby badawczej, jak analizować wyniki ankiet.
- Lokalni dziennikarze
 - Internet
 - Książki do statystyki i socjologii
 - Nauczyciel(-ka) WOS-u
 -
- (16 min) **6.** Teraz poproś uczennice i uczniów, aby wspólnie zastanowili się, w jaki sposób doprowadzą do realizacji celu i go osiągną, tzn. według jakiego planu przeprowadzą swoje działania. Powiedz uczniom i uczennicom, że przystąpią teraz do opracowania takiego planu, tzn. określą zadania do wykonania, podzielą się nimi między sobą, przygotują harmonogram i określą moment, w którym zakończą realizację danego etapu.
- Poproś, aby zastanowili się także, czego będą potrzebować do realizacji zadania (jakich środków, zasobów, materiałów).
- Poproś uczniów i uczennice, aby starali się równo podzielić zadania między wszystkich członków i członkinie zespołu i żeby każdy/każda z nich był(-a) za coś odpowiedzialny/odpowiedzialna.
- Powiedz także uczniom i uczennicom, że każdy projekt potrzebuje sojuszników, tzn. osób, grup, instytucji, które mogą pomóc w realizacji projektu lub w uzyskaniu np. materiałów. Zależnie od tego, jakie działanie jest zaplanowane i jakie są potrzeby

z tym związane, zachęć uczennice i uczniów do szukania różnych sojuszników. Każdy z nich może zaoferować innego rodzaju wsparcie.

Zwróć uwagę uczniów i uczennic na miejsca, gdzie będą prowadzić ankiety – najlepiej, aby wybierali miejsca publiczne (np. przystanki autobusowe, skwery w centrum miejscowości, plac przy budynku urzędu gminy/miasta), a nie np. okolice sklepów. Przypomnij uczniom i uczennicom, że podczas realizacji badań powinni się przedstawić ankietowanym, wskazać, jaką szkołę reprezentują i jaki jest cel prowadzonych przez nich badań.

Poproś uczennice i uczniów, aby na flipcharcie narysowali i uzupełnili poniższą tabelkę. W czasie kiedy uczniowie i uczennice wykonują ćwiczenie, nauczyciel(-ka) spaceruje po klasie między grupami i wyjaśnia, pomaga uczniom i uczennicom w uzupełnieniu tabelki.

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 14

Główne zadanie	Działania do realizacji	Osoba odpowiedzialna/osoby odpowiedzialne	Termin realizacji	Zasoby – czego potrzebujemy?	Sojusznicy	Informacja o wykonaniu zadania

PRZYKŁAD:

Główne zadanie	Działania do realizacji	Osoba odpowiedzialna/osoby odpowiedzialne	Termin realizacji	Zasoby – czego potrzebujemy?	Sojusznicy	Informacja o wykonaniu zadania
Przeprowadzenie ankiety wśród mieszkańców	Ułożenie pytań	Tomek, Wiola, Michał, Marcin, Kasia	do 30 marca	Cel badania – czego się chcemy dowiedzieć, pomysł na pytania i lista odpowiedzi w przypadku pytań zamkniętych	Lokalni dziennikarze, nauczyciel(-ka) WOS-u	Lista pytań
	Druk ankiety / stworzenie ankiety on-line	Rafał, Dorota	do 5 kwietnia	Ktoś, kto sprawdzi poprawność językową gotowej ankiety; ktoś, kto sfinansuje druk ankiet	Polonista/ polonistka, dyrekcja szkoły	Gotowy zestaw ankiet
	Prowadzenie ankiet	Cała grupa	do 30 kwietnia	Ankietowanych, czyli osób, które odpowiedzą na Wasze pytania i będą stanowić reprezentatywną grupę mieszkańców	Nauczyciele ze szkoły, rodzice, sąsiedzi, dziadkowie	Określona liczba wypełnionych ankiet
	Analiza wyników ankiet	Michał, Karol, Wojtek, Agnieszka, Dorota, Wiola	do 20 maja	Wyniki ankiet spisane w Excelu, przygotowane wykresy, opracowanie treści wniosków	Nauczyciel(-ka) informatyki, języka polskiego	Raport z realizacji badania

7. (6 min) Na koniec poproś uczennice i uczniów, aby wspólnie zastanowili się, co zrobić, aby o zrealizowanych przez nich działaniach dowiedziało się jak najwięcej osób, w jaki sposób chcieliby zaprezentować szerszej publiczności efekty swojej pracy. Powiedz uczniom i uczennicom, że dobrze by było, aby wyniki swoich badań porównali z wynikami badań ogólnopolskich, co może być ciekawym wnioskiem i punktem wyjścia do dalszej dyskusji w społeczności lokalnej na ten temat. Poproś, aby zapisali pomysły na publiczną prezentację swojego projektu na flipcharcie.

MODUŁ 3**PODSUMOWANIE**

(3 min)

Podziękuj uczennicom i uczniom za ich pracę podczas dzisiejszej lekcji. Powiedz, że wykonali podczas zajęć ogromny kawał pracy, dzięki której mają okazję zrealizować projekt badawczy. Zmotywuj uczniów i uczennice do dalszej pracy, podkreślając, że prowadzony lokalnie sondaż oraz publiczna, szersza prezentacja jego wyników może pobudzić mieszkańców ich miejscowości do refleksji na temat priorytetów polityki zagranicznej naszego kraju, co jest ważną kwestią do rozważania w kontekście bycia świadomym obywatelem i świadomą obywatelką. A sami uczniowie i uczennice zdobędą nowe umiejętności w zakresie prowadzenia ankiet i badań społecznych, co być może przyda im się w przyszłości, np. na etapie pisania pracy licencjackiej lub magisterskiej.

Pamiętaj, że etap planowania to bardzo wstępna faza realizacji projektu. Teraz czeka Ciebie oraz uczennice i uczniów etap przygotowania, realizacji i publicznej prezentacji efektów młodzieżowych projektów lokalnych. Więcej na temat tego, jak organizować i prowadzić projekty młodzieżowe dowiesz się z publikacji prezesa CEO Jacka Strzemiecznego pt. „Jak organizować i prowadzić gimnazjalne projekty edukacyjne? Poradnik dla dyrektorów, szkolnych organizatorów i opiekunów projektów”, [dostępny tutaj](#) , dostęp z dn. 19.01.2018

**RELACJE USA / UE / NATO
SCENARIUSZE ZAJĘĆ W PROGRAMIE „EDUKACJA O POLITYCE”**

Autorka: Anna Samel
Konsultacje: Dorota Stępnia, Jędrzej Witkowski
Korekta: Weronika Walasek-Jordan
Skład: Jerzy Parfianowicz

Wydawca: Centrum Edukacji Obywatelskiej

Warszawa 2018

*Publikacja na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska
z wyłączeniem materiałów opatrzonych informacją o prawach autorskich.*